

Makale Geliş | Received: 01.11.2025
Makale Kabul | Accepted: 29.12.2025
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.1815058

Ayşe Bilge TOPALOĞLU

Öğr. Gör. Dr. | Lecturer, PhD
Gümüşhane Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, Gümüşhane-TÜRKİYE
Gumushane University, Foreign Language Department, Gumushane-TURKIYE
ORCID:0009-0003-7059-4625
bilgetopaloglu@gumushane.edu.tr

Giray FİDAN

Prof. Dr. | Prof.
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Ankara-TÜRKİYE
Ankara HBVU., Faculty of Literature, Department of Eastern Languages and Literature, Ankara-TURKIYE
ORCID: 0000-0002-5002-9253
giray.fidan@hbv.edu.tr

***The Joy Luck Club*'ın Türkçe Çevirisi Yoluyla Göçmen Kültürünün Aktarımı ***

Öz

Günümüzde yoğun bir şekilde yaşanan göç hareketleri bizi melez kültüre sahip insanları anlamaya yöneltmiş, bunun sonucunda kültür odaklı çevirinin önemi artmıştır. Bu çalışmada, göçmenlere ait melez kültürlerin farklı toplumlara aktarımının bir örnek eser aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Bu incelemeyle, göç olgusunun sonuçlarından biri olan melez kültürel unsurların çevirisinde karşılaşılan durumlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada, Çinli bir göçmen ailenin kızı olan ve “Çinli-Amerikalı” olarak adlandırılan, melez bir kimliğe sahip olan yazar Amy Tan’ın *The Joy Luck Club* adlı romanı ve Mehmet Doğan tarafından *Talib Kuşu* adıyla Türkçeye aktarılan çevirisi örnek olarak seçilmiştir. Öncelikle kaynak eser, Peter Newmark’ın kültürel unsurlar sınıflandırmasına göre analiz edilmiştir. Eserin çevirisi ise, Lawrence Venuti’nin “yerleştirme” ve “yabancılaştırma” olarak adlandırdığı makro çeviri stratejileri ile Eirlys E. Davies’in “koruma”, “ekleme”, “yaratma”, “küreselleştirme”, “yerleştirme”, “çıkarma” ve “değiştirme” olan mikro çeviri stratejileri doğrultusunda incelenmiş olup, çevirmenin süreç içerisindeki tercihleri değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, çevirmenin Çin kültürüne ait öğelerin çevirisinde çoğunlukla “yabancılaştırma” stratejisini uyguladığı, ancak bazı durumlarda, özellikle melez kültürel unsurları hedef kültüre aktarma güçlüğü nedeniyle “yerleştirme” stratejisine başvurduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, kültürel kimliklerin çeviri sürecinde nasıl yeniden biçimlendiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu çalışma, kültürlerarası iletişimde çevirmenin rolünün yalnızca dilsel aktarım değil, aynı zamanda kültürel arabuluculuk işlevi taşıdığını da vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen edebiyatı, Melez kültür, Çinli-Amerikalı, Çeviri stratejileri.

Transmission of Immigrant Culture through the Turkish Translation of *the Joy Luck Club*

Abstract

The growing intensity of migration flows in today’s world has shifted attention toward hybrid cultural identities, resulting in an increased emphasis on culture-oriented translation. In this study, it is aimed to examine the transfer of hybrid cultures of immigrants to different societies through a case study. Also, it is tried to reveal the difficulties encountered in the translation of hybrid cultural elements, which is one of the consequences of the phenomenon of migration. In the study, the novel *The Joy Luck Club* by author Amy Tan, who is the daughter of a Chinese immigrant family and has hybrid identity called "Chinese-American", and its translation into Turkish by Mehmet Doğan under the name *Talib Kuşu* were selected as examples. First, the source text was analyzed according to Peter Newmark's classification of cultural elements. The translation of the text was examined in line with Lawrence Venuti's macro strategies called "domestication" and "foreignization" and the translation was analyzed in accordance with Eirlys E.

* Bu çalışma, yazarın Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün onayladığı (2019) “Çeviribilim Aracılığında Göçmenlerin Kültürel Temsili: Amy Tan’ın *The Joy Luck Club* Adlı Eserinin Türkçe Çevirisi Üzerine Örnek İnceleme” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Davies's micro translation strategies of "preservation," "addition," "creation," "globalization," "localization," "omission," and "transformation," and the translator's choices throughout the process were evaluated. The study concluded that the translator mostly employed the "foreignization" strategy when translating elements of Chinese culture, but in some cases, particularly due to the difficulty of translating hybrid cultural elements into the target culture, the translator employed the "localization" strategy. Moreover, this study emphasises that the translator's role in intercultural communication is not limited to linguistic transfer but also involves a function of cultural mediation.

Keywords: Migrant literature, Hybrid culture, Chinese-American, Translation strategies.

Giriş

İnsanlık tarihi incelendiğinde; bireylerin ve toplulukların içinde buldukları sosyoekonomik ve çevresel koşulları iyileştirme çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda, daha elverişli yaşam koşulları, verimli tarım alanları, uygun coğrafi çevreler ve gelişmiş sosyal olanaklar, bireyleri gönüllü olarak yer değiştirmeye yönelten başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Öte yandan, savaşlar, ekonomik krizler, siyasal istikrarsızlıklar ve dini ya da ideolojik baskılar gibi zorlayıcı nedenler, bireyleri zorunlu göçe iten unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gönüllü ya da zorunlu nitelikteki tüm göç hareketleri, bireylerin uzun süre kendi coğrafyalarından uzakta yaşamalarına yol açmış; bu durum, toplumların ekonomik, sosyal ve özellikle kültürel yapılarında önemli değişim ve dönüşümler meydana getirmiştir. Günümüzde, küreselleşme olgusu ve artan kültürel çeşitlilik, söz konusu dönüşüm süreçlerinin en belirgin çıktıları arasında değerlendirilmektedir.

Geçmişten günümüze yoğun bir şekilde yaşanan göç hareketleri çok kültürlülük kavramını beraberinde getirmiş, bunun sonucunda kültürlerarası iletişim ve kültürel çevirinin önemi artmıştır. Göçmen yazarlar buldukları yeni toplumda kendilerini daha iyi ifade edebilmek arzusuyla ulusal kimliklerini ve kültürlerini, edebiyat ve çeviri yoluyla ifade etmeye çalışmışlardır. Özellikle göçmen aileye mensup olan yazarlar, çift dilli eserler yazmışlar, iki kültürü bir arada barındıran bir edebî tür yaratmışlardır. Bu iki dillğin ve iki kültürün aynı eserde buluşmasının kültürleri kaynaştırarak daha zengin bir edebî alan yarattığı düşünülmüştür, ancak çevirmenlerin kaynak metindeki iki dile ve iki kültüre de aynı oranda hâkim olamayabileceğinden kaynaklanan bazı çeviri problemleri öngörülmüştür.

Mançu dönemi Çinlileri kültürel kimliklerini koruma arzusuyla başlangıçta Batının sadece teknik çevirilerinden yararlanmışlardır (Shayegan, 1991, s. 33). Bu durum Çinlilerin kültürlerine ne derece önem verdiklerini göstermektedir. Bilimsel metin çevirileri Batı'yı Çin'e yaklaştırmıştır, ancak tam anlamıyla Çin'i Batılılaştıramamıştır. Çünkü Çin, geleneklerini ve kültürünü yok sayıp, bilinçdışı bir Batılılaşma yaşamamıştır. Örneğin, bazı metinlerin Çin'deki ilk çevirilerine bakıldığında, bu eserlerin kısmi çevirilerinin üzerine Çinli çevirmenlerin kendi yorumlarını yazdıkları görülmektedir. Sonuç olarak Çin'de uzun süre yamalama bir bilimle melez eserler üretilmiştir demek mümkündür (Maden Kalkan, 2024, s. 13-14). Çinliler, modern Batı ile ilk temaslarından bu yana, her zaman alternatif bir moderniteye özlem duymuşlardır; ancak toptan Batılılaşma doktrini hiçbir zaman güçlü bir taraftar kitlesi yakalayamamıştır. Ancak çeviri aracılığıyla oluşan melez kültür eserleriyle gelen alternatif modernite fikri, Çin'de farklı tarihsel anlarda çeşitli savunuculara hitap etmiştir (Maden Kalkan, 2025, s. 1). Bu bağlamda Batının olduğu kadar Doğunun da kültür aktarımının çalışılması önem arz etmektedir. Bu çalışma, artan göçle beraber önemini koruyan alt kültürler ve göçmen ailelerin çocuklarına ait melez kültürlerin aktarımını örnek eser incelemesi yoluyla araştırmayı amaç edinmiştir. Çeviribilimde paradigma değişimi ve sömürgecilik sonrası akım bağlamında çevirmenin kültüre özgü öğelerin çevirisinde yararlandığı stratejiler açığa çıkarılarak, bir üst kültür olarak Amerikan kimliğini ve melez kültür olarak Çinli-Amerikalı kimliğini Türkçeye aktarım tarzı karşılaştırmalı olarak çözümlenmeye çalışılmıştır.

Erek okuru ve kültürü ön plana çıkaran çevirilerin yanı sıra, egemen kültürün hegemonyası altında kalmış melez kültürlerin aktarımı günümüzün küreselleşen dünyasında önem

arz etmektedir. Çeviribilimde postkolonyalist yaklaşımları benimseyen çevirmenler, sömürgeleştirilmiş toplumların kültürlerini tanıtmaya yoğunlaşmışlardır. Ancak günümüzde önemi artarak devam eden göçmenler ve göçmen çocukları kapsayan bir alt kültür türü olan melez kültürler gölgede kalmıştır. Bu bağlamda iki büyük kültürü temsil eden Çinli-Amerikalı melez kimliğinin diğer toplumlara nasıl aktarıldığını ortaya çıkarmanın çeviribilimde gelecek çalışmalar açısından önemli olduğu görülmüştür. Çalışmanın temelini oluşturan *Talib Kuşu* adlı eserin yazarı Amy Tan, Amerika'ya göç etmiş Çinli bir ailenin çocuğu olup, melez bir kültüre sahiptir ve eseri uzun süre Amerika'da en çok okunan eserler listesinde olmuştur. Bu bağlamda, söz konusu yazar ve *Talib Kuşu* isimli eserinin inceleme nesnesi olarak seçilmesi çalışmanın amacına uygun bulunmuştur.

Kaynak metinde yer alan kültürel unsurların belirlenmesi ve kaynak metin ile erek metnin bu unsurlar açısından karşılaştırılması amacıyla Newmark'ın kültürel unsurlar sınıflandırmasına başvurulmuştur. Çeviri eser, Lawrence Venuti'nin yerileştirme ve yabancılaştırma makro (domestication & foreignization) stratejileri ile Eirlys E. Davies'in mikro stratejileri (koruma, ekleme, çıkarma, küreselleştirme, yerelleştirme, değiştirme, yaratma) kapsamında incelenip, çevirmenin süreç içerisindeki tercihleri değerlendirilmiştir.

1. Göç ve Edebiyat

Tarihsel süreç içerisinde göç tarihine bakıldığında, sömürge dönemine kadar olan göç hareketlerini, sömürgecilik ile başlayan göç hareketlerinden ayıran en önemli faktör, batının iş gücü ihtiyacı olmuştur. XV. yüzyılda sömürgeciliğin başlaması ile beraber Batı'nın temel ihtiyacı olan insan gücü, köle ticareti ile karşılanmaya başlanmıştır. Afrika'dan çeşitli sömürge alanlarındaki tarlalara çalışmak üzere gönderilen siyahiler Afrika'nın en önemli ihraç malzemesi hâline gelmiştir (Yılmaz, 2014, s. 9). 1470-1870 yılları arasında Afrika'dan Amerika'ya 9 ila 11 milyon arası kişi köle olarak götürülmüştür. 1565'te İspanyolların Amerika'ya ilk kolonilerini kurmasıyla, Avrupa'dan Amerika'ya doğru 1850-1914 yılları arasında büyük bir göç hareketi yaşanmıştır. Yaklaşık 40 milyon Avrupalı, başta Amerika olmak üzere, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'ya göç etmiş, yaklaşık 20 milyon kişi ise ABD'ye kalıcı olarak yerleşmiştir (Armoğlu, 2013, s. 45).

Ülkeler ve kıtalar arası göçün bir sonucu olarak çokkimlikli ve çokkültürlü insanlardan oluşan yeni toplum modelleri ortaya çıkmıştır. Toplumdaki bu değişme yazınsal alanda da kendini göstermiş ve “göç edebiyatı” olarak adlandırılan yeni bir edebî tür meydana gelerek, ilk defa Kanada Edebiyatı'nda kendini göstermiştir (Yılancıoğlu, 2015, s. 512). Göçmen yazarların eserlerinde, içinde yaşadıkları baskın kültüre karşı bir tepki olarak, kendi seslerini ve kültürlerini duyurabilmeye çalıştıkları ve bu yeni toplumda kendilerini daha iyi ifade edebilmek arzusuyla eserler yazdıkları görülmüştür. Örneğin Semran Cengiz'e göre; baskın kültür tarafından uygulanan ırkçı tutumlar, göçmenlerin daha çok içlerine kapanmalarına ve dayatılan kültüre karşı kendi kimliklerini bir kalkan olarak kullanmalarına neden olmuştur (Cengiz, 2010). Bu içe kapanma durumuyla birlikte, göçmenlerin eserleri vasıtasıyla baskın kültüre karşı koymaya çalıştıkları değerlendirilmektedir.

Sömürgecilik sonrası kuramının öncülerinden Homi Bhabha, artık dünyamızda hâkim kültürlerin yerini, özellikle sömürgeleştirilmiş ve göçmen toplumların oluşturduğu “ara kültürlerin”, başka bir deyişle “melez kimliklerin” almaya başladığını iddia ederek, “üçüncü alan” kavramını geliştirmiştir (Bhabha, 1994). Edward Said, Bhabha'nın görüşlerine paralel olarak, tek bir kimlik tanımının günümüz dünyasında geçerliliğini yitirdiğini ve emperyalizmin getirilerinden biri olan küreselleşmenin, insanları, dolayısıyla da kültür ve kimlikleri kaynaştırdığını vurgulamaktadır (Said, 1994). Bu bağlamda “ara kültür”, “üçüncü alan” gibi kavramlara göçmen yazarların eserlerinde baskın tema olarak karşılaşılmaktadır.

1965 yılında A. Pesciaroli'nin yazdığı şiirler, 1967 yılında M. di Mauro'nun otobiyografisi Bella Stabile ve V. Öngören'in *Die Deutschlandsakte* adlı oyunu göçmen edebiyatının ilk ürünleri olarak bilinmektedir (Uyanık, 2003). Bu bağlamda göçmen yazınının 1965'lerden itibaren gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır. İkinci dünya savaşı sırasında Avrupa'dan ve Üçüncü Dünya ülkelerinden Amerika'ya gelen yasal ve yasal olmayan göçmenler, adeta küresel bir enerji yaratarak çağdaş Amerikan edebiyatının temelini oluşturmuştur. Muller'e göre; Çağdaş Amerikan edebiyatı göçmenler sayesinde şekillenmiş ve eskisinden çok daha çeşitli ve zengin bir yapıya kavuşmuştur (Muller, 2008). Amerikalı yazarların da eserlerinde üstanlatıcı (metanarrative) olarak göçmenleri kullanması bu zenginliği beslemiştir.

Göçmen edebiyatının postmodernizm akımı ile güçlü bir bağlantısı olduğu görülmektedir. Fizik alanındaki yeniliklerin bir sonucu olan Postmodernizm akımı, tek bir doğruya ve düşünceye karşı durduğu gibi, tek bir kültüre de karşıdır. Kültür hegemonyasının karşısında konumlanan Postmodernist düşünce; alt kültür, üst kültür, popüler kültür, kitle kültürü, melez kültür gibi çokkültürlülüğün varlığına vurgu yapan kavramları beraberinde getirmiştir. Postmodernistler, modernleşme çağının getirdiği tek ve evrensel bir akla karşı durmuşlar ve çoğulculuğu temel almışlardır (Karabulut, 2017). Postmodernist akımla birlikte, dijital iletişim ve medyanın yaygınlaşması, ulaşım olanaklarındaki gelişmeler gibi faktörler göçmenlerin kültürel kimliklerini ayakta tutmaya aracı olmuştur. Böylelikle göçmenler, edebiyat aracılığı ile içine kendilerini de dâhil ettikleri genişlemiş ve yeniden yazılmış yeni bir Amerikan kimliği konsepti oluşmasına öncülük etmişlerdir (Krumney, 2006). Lyotard'a göre; göçmenlerin yaşadıkları toplumun edebiyatına dâhil olmalarıyla beraber, ulusal toplumların da klasik edebiyat geleneklerinden uzaklaşmaları postmodernizmin kaçınılmaz bir sonucu olmuştur (Lyotard, 1997).

Amerikan göçmen edebiyatı yazarlarının çoğunlukla; Hindistan, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Meksika, Karayipler, Filipinler, Kore gibi ülkelerden Amerika'ya göç etmiş veya bu göçmenlerin çocuklarından oluştuğu belirtilmektedir (Krumney, 2006). Ancak Postmodernist düşünce tarzını benimseyen hâkim kültür grubuna dâhil yazarların eserlerinde de göçmenler, mülteciler, melez kültüre ait insanlar, yani azınlıkta kalan insan grupları karakter olarak yerlerini almışlardır. Edebî teoriler konularında çalışmalar yapan Peter Barry'ye göre postmodernist yazarlar, "Yüksek ve düşük kültür arasındaki ayrımı zorlamışlar ve ikisinin melez bir karışımı olan metinleri ön plana çıkarmışlardır" (Barry, 2002, p. 91). Örneğin, Amerikalı yazar E.L.Doctorow, Postmodernist bir eser olarak değerlendirilen *Ragtime* adlı romanında (Doctorow, 1975) Amerikalıları olduğu kadar, Doğu Avrupalı göçmenleri ve onların "Amerikalı" olmak isteyişlerini konu edinmiştir.

Even Zohar, "The Role of Literature Making Nations of Europe" adlı makalesinde, edebiyat ile dil ve kimlik bağlantısının önemine işaret etmiş; bir ulusun edebiyatının ne ise kimliğinin de o olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Zohar, Amerika'ya yapılan göçlerin yeni öyküler, mitler, imgeler oluşturduğunu, bunun da yeni bir "Amerikan ruhu" yarattığını iddia etmektedir (Zohar, 1996). Değişik norm ve tatların bir araya gelmesiyle yeni bir edebî tür oluştuğunu ve bunun Amerika'nın aşamalı olarak kendi yolunu ve dokusunu oluşturmasını sağladığını belirtmektedir. "The Search for a Native Language" adlı makalesinde, dil ve ulusal kimlik bağlantısının önemine işaret eden Brisset'e göre; göçmenlerin, azınlık veya baskın hangi konuşulan dili kullanacaklarına kendileri karar vererek; genellikle, toplumda baskın ve itibarı olan insanların konuştuğu dili benimsemeye meyilli olduklarını belirtmiştir. Bu bağlamda, Amerikan rüyasını benimsemiş, kendilerini "sömürge", "kaybetmiş" ve "kurban" olarak niteleyen insanlar Amerika'ya göç ettiklerinde dilleri asimile olmaya başlamıştır (Brisset, 1990, p. 351). Böylelikle Brisset, yerel bir dil ve yerel bir edebiyat oluşturmanın azınlık toplumlarını asimilasyondan koruyacağını vurgulamıştır.

Fatemeh Pourjafari ile Abdolali Vahidpour'a göre; her göçmenin yazdığı eser göçmen edebiyatı olarak değerlendirilemeyeceği gibi, her "eve özlem" teması da göçmen edebiyatının alanına girmemektedir. Göçmen yazının özellikle üzerinde durduğu nokta, melez bir alanda insanların kayıp kimliklerini yeniden yaratmaya çalışmalarıdır (Pourjafari & Vahidpour, 2014). Bu bağlamda göçmen yazınının amacının, göçmenlerin kendilerine yabancı buldukları yeni ülke koşulları bağlamında, hayatlarının sosyal, kültürel, ekonomik ve politik boyutlarını yansıtmaya çalışmak olduğunu belirtmişlerdir.

Türk edebiyatında göç konusu üzerine; özellikle düzyazı ve şiir olmak üzere birçok eser yazılmıştır. Bunlardan ilk akla geleni en eski olanlardan, Uygur Türklerinin yazdığı "Göç Destanıdır". Ayrıca Osmanlı Devleti'nde 93 harbi sonrası gerçekleştirilen göçle ilgili bir saz şairi tarafından destan yazılmıştır (Akgün, 2015). 1960'lı yıllarda ise savaştan yeni çıkmış Almanya'nın iş gücü açığını kapatmak üzere Türk vatandaşları Almanya'ya göç etmeye başlamışlardır. İlk başlarda geri döneceği düşünüldüğünden "konuk işçi" olarak adlandırılan Türkler, zamanla Almanya'yı yeni vatanı olarak benimsemiş ve burada kendilerine yeni bir yaşam kurmaya başlamışlardır. Bu noktada eserler yazmaya başlayan Türklerin ana temaları, vatan hasreti, uyum sorunu gibi konular olmuştur. Başlangıçta belirli bir amaç taşımayan, bir ihtiyaç, sorunlarını dile getirme ve rahatlama aracı olarak başlayan yazma eylemi, daha sonra gelişerek, aşamalı olarak günümüzdeki edebî halini almıştır. "Gastarbeiterliteratur" yani Almancada "konuk işçi" anlamına gelen yazın türü zamanla "Migrantenliteratur", yani "göçmen yazını" adını almıştır (Asutay, 2015). Dursun Zengin Almanya'daki Türk yazarları, ilk olarak Almanya'da yazmaya başlayan Türkler, ikincisi, Almanya'ya konuk işçi olarak giden Türkler ve onların çocukları ya da ekonomik nedenler, eğitim, evlilik gibi farklı amaçlar için gidenler olmak iki gruba ayırmıştır. İlk olarak nesir türüyle başlayan eserler, daha sonra roman, şiir, tiyatro, öykü gibi alanlara kaymıştır. Yazarların üslubu genellikle eleştirel ve hicivlidir (Zengin, 2000).

Göçmen edebiyatı türüne bir diğer örnek olan Asyalı Amerikalı edebiyatı ilk olarak, göçmenlerin yaşadıkları baskın toplumda kendileri hakkındaki yanlış iddiaları düzetmek istemeleri amacıyla otobiyografi tarzında başlamıştır (Adams, 2008, p. 11). 1982 yılında, "Asian American Literature: An Introduction to the Writings and Their Social Context" adlı kitabı Asyalı Amerikalı Çalışmaları literatürüne kazandıran Elaine Kim'e göre; Asyalıların bu dönemde yazdığı otobiyografilerin iki amacı vardır: birincisi; kendilerini Amerikan toplumuna kabul ettirebilmek, ikincisi, Asyalı azınlık gruplarına kendilerini Amerikan toplumunda var edebildiklerini gösterebilmektir (Kim, 1984). Bu çalışmanın temelini oluşturan *The Joy Luck Club* adlı romanın yazarı Amy Tan'de, "Mother Tongue" adlı makalesinde, yazı yazmaya ilk olarak otobiyografi tarzında başladığını, daha sonra 1985'li yıllarda kurgu eserler üretmeye başladığını belirtmiştir (Tan, 2006).

Göçmen edebiyatının temaları genellikle, aidiyet ve kimlik sorunları, yabancılaşma, kimlik karmaşası, melezlik, azınlık sorunları olmuştur. Birinci kuşak göçmen yazarlar toplumsal uyum, aidiyet sorunları gibi konuları işlerken, ikinci kuşak yazarlar, kimlik karmaşası, yabancılaşma, melezlik durumlarını eserlerinde başarıyla yansıtmışlardır. Ayrıca Amerika'ya göç eden yazarların eserlerinde "Amerikan rüyası" teması baskın olarak görülebilmektedir.

2. Çeviri Stratejileri

Sömürgecilik sonrası dönemle birlikte çeviribilimde "kültürel dönemeç" adı verilen bir dönem yaşanmıştır. Erek okuru ön plana çıkararak ve kaynak metni erek okurun beklentilerine göre adeta yeniden yazmayı amaç edinen çeviri yaklaşımlarının aksine çevirmenler, sömürge ülkelerin kontrolünden çıkan insanların kimliklerini yansıtabilmek amacıyla kültür aktarımına yönelmişler, kaynak dil odaklı bir çeviri anlayışı geliştirmişlerdir. Antik çağlardan beri uygulanan yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri doğrultusunda sömürgecilik sonrası dönemde çevirmenler yabancılaştırma stratejisine yönelmişler, eserlerdeki kültürel unsurları olduğu gibi aktarmayı tercih

etmişlerdir. Bu doğrultuda, azınlıkta kalan insanların kültürlerini hedef topluma yansıtmayı ve tanıtmayı amaçlamışlardır.

2.1. Lawrence Venuti'nin Makro Stratejileri

Lawrence Venuti, "Strategies of Translation" adlı makalesinde, çeviri stratejilerinin ana görevleri olduğunu belirtmiştir. Birincisinin, çevirmenin çevirisi yapılacak kaynak metni seçmek, ikincisinin ise, seçtiği kaynak metni çevirmek için geliştirdiği yöntemler bütünü olduğunu söylemiştir. Bu yöntemlerin, kültürel, ekonomik ve politik olmak üzere bazı unsurlar tarafından şekillenebileceğini ifade etmiştir. Venuti, antik çağlardaki çeviri etkinliğine kadar uzanan yerleştirme ve yabancılaştırma olmak üzere iki ana çeviri stratejisi geliştirmiştir (Venuti, 2001, p. 240-244).

Çeviride yerleştirme stratejisi, kaynak metindeki kültürel öğeleri erek toplumun normlarına göre oluşturmayı temel alır. Yücel'e göre; antik dönemlerde başlamış olup, kaynak metnin içeriğinin ya da metinde geçen isimlerin çevirmenin kararlarına göre değiştirilmesi ve yerleştirilmesi hedeflenmiştir. Antik Roma'da edebî çevirilerin de artmasıyla beraber ilk başlarda uygulanan sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışı yerine, erek okuru ön plana çıkaran yerleştirme stratejisi benimsenmeye başlanmıştır (Yücel, 2007, s. 32-37). Yerleştirme stratejisi Venuti'ye göre, kaynak kültürü manipüle ederek bir çeşit emperyalist güçlere hizmet etmektedir. Çeviride yabancılaştırma stratejisi ise; yerleştirme stratejisinin aksine, kaynak metindeki kültürel öğelerin erek topluma, mümkün olduğunca aynı kalarak aktarılmasıdır. Sömürgecilik sonrası çevirmenler yabancılaştırma stratejisini benimseyerek; azınlık, sömürge, göçmen toplulukların kültürlerini buldukları topluma veya dünyaya duyurmak istemişlerdir. Yabancılaştırma stratejisi bir çeşit kaynak eserden erek kültürün norm ve düşüncelerini uzaklaştırmak olarak yorumlanabilir. Venuti'nin de işaret ettiği gibi: "Yabancılaştırma, hedef dilde baskın kültürel değerler tarafından dışlanan çizgiler dışında bir yabancıyı seçmeyi gerektirir" (Venuti, p. 241-244).

Antik çağlarda ilk çeviri kuramcılarında olan Cicero, yerleştirme ile yabancılaştırma stratejisi arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Edebî metinlerde serbest ve özgür bir çeviri anlayışını savunurken, felsefi içerikli metinlerde ise, kavramlara ve düşüncelere sadık kalınması bakımından sözcüğü sözcüğüne çeviriden yana olmuştur (Yücel, s. 44). Çeviribilimci Aixela'da "Culture Specific Items in Translation" adlı makalesinde çeviri stratejilerini koruma ve yerine koyma olarak iki gruba ayırarak, bunları da bazı alt sınıflandırmalara ayırmıştır. Koruma stratejisi de Venuti'nin stratejilerine benzer olarak; yineleme, yazım uyarlaması, dilsel çeviri, metin içi açıklama ve metin dışı açıklama olarak beş gruba ayrılmıştır. Aixela yerine koyma ana stratejisini ise; eşanlamlılık, sınırlı evrenselleştirme, mutlak evrenselleştirme, doğallaştırma, silme ve bağımsız yaratım olarak yine altı kategoride netleştirmiştir (Aixela, 1996, p. 54-64). Aixela'nın stratejileri de birçok açıdan Venuti'nin stratejileriyle benzerlik göstermektedir.

2.2. Eirlys Davies'in Mikro Stratejileri

Davies, "A Goblin or a Dirty Nose?" adlı makalesinde Harry Potter eserlerinin çeviri stratejilerini incelemiştir. Davies'e göre; koruma, ekleme, çıkarma, yerleştirme, küreselleştirme, yaratma, değiştirme olmak üzere yedi çeşit çeviri stratejisi vardır (Davies, 2003). Davies, uygulanan stratejilerin eserin türüne ve çevirmenlere göre değişebileceğinin altını çizmiş, bağlam ve çevirmenlerin yaklaşımlarına göre, kullanılan stratejilerin etkinliğini tartışmıştır.

Koruma stratejisi, kaynak toplumda ve metinde olan, ancak erek toplumda karşılığı bulunmayan bir ifadenin erek metinde değiştirilmeden aktarılmasıdır. Davies, çevirilerde bu stratejinin kullanılmasının bazı durumlarda hedef kültürde kafa karışıklığı yaratabileceğini ve hikâye ile bağdaştırılamayacağını, anlamsız kaçabileceğini –özellikle çocuk okuyucular için- anlatmak istemiştir. Her bağlama ve esere bu stratejiyi önermemektedir. Akışı bozduğu için de bazı çevirmenler tarafından tercih edilmemektedir.

Çeviride ekleme, kaynak metinde olmayan bir ifadenin, erek toplumda daha anlaşılır kılınması amacı ile erek metne eklenmesidir. Davies'e göre; çeviri metne bazı detaylar vermek gerekebilir ve çevirmen uygun gördüğü durumlarda çeviri metne eklemeler yapabilir. Çevirmenlerin bazen anlamı belirgin kılmak ve anlam kargaşasına yol açmamak için bu stratejiyi kullandığını belirtmiştir. Ekleme stratejisinin bazı durumlarda gerekli olduğunu, ancak okuyucuyu sıkmadan, metnin içine yedirerek, yumuşak bir biçimde yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Çıkarma stratejisi, kaynak toplumda ve metinde olan ancak, hedef toplumda olmayan bir ifadenin, anlamın akışının bozulmaması adına çeviriden çıkarılmasıdır. Davies, çıkarma stratejisinin bazı durumlarda gerekli olduğunu öne sürmüştür. Kaynak kültüre özgü bazı öğelerin hedef kültürde akışı ve uyumu bozduğunu, bu yüzden bazı kelimelerin hedef metinden atılabileceğini belirtmiştir. Ancak bu stratejinin bazı durumlarda, karakterlerin yaratmak istediği etkiyi hedef kültürde tam yaratamadığı için de uyumu bozduğunu vurgulamıştır.

Davies, kaynak metinde yer alan bir ifadenin, bütün toplumların anlayacağı bir şekilde ifade edilmesini küreselleşme stratejisi olarak adlandırmıştır. Bu stratejinin birçok durumda erek kültürde akıcılığı sağlaması açısından önemli olduğunu, ancak bazı durumlarda kaynak kültürde anlam kaymasına yol açtığını ve çeviride aynı etkiyi vermediğini belirtmiştir. Örneğin, kaynak kültürdeki bazı kelimelerin nükteli dokundurmalara işaret edebileceğini veya kaynak kültürde hedef dilde olmayan bir metafor olabileceğini belirtmiştir.

Yerelleştirme, kaynak kültürde yer alan bir ifadenin erek metinde daha anlaşılır kılınabilmesi açısından, erek metinde yer alan bir kelimeyle ifade edilmesidir. Davies, yerelleştirme stratejisine yaklaşımını: "...etki kaybını önlemek için, çevirmenler bunun tersine stratejiyi tercih edebilir; 'kültürden yoksun' açıklamaları hedeflemek yerine, Aixelá'nın (1996) doğallaştırma olarak isimlendirdiği stratejiyi kullanarak, ancak burada yerelleştirme dediğim, bu etiket küreselleşmeye zıt olduğu için, burada hedef kitlenin kültüründeki bir referansı sıkıca tutturmaya çalışabilirler" (Davies, p. 83-84) olarak ifade etmiştir.

Dönüştürme stratejisi, erek metinde yer alan bir ifadeyi kaynak metne aktarırken tamamen değiştirmeyi belirtir. Davies bu stratejide Harry Potter'ın İngilizce ve Fransızca çevirilerini kıyaslayarak, başlıklarının dönüşüme uğratılmasının gerçek ifadeyi yansıtmadığını belirtmiştir. "Harry Potter Felsefe Taşı" isimli örneğinde "felsefe taşı" orta çağ felsefesinde bir kelimeyi temsil etmektedir. Davies bu başlığı tamı tamına çevirmenin uygun olup olmadığını tartışmıştır.

Yaratma stratejisi Davies'e göre nadir olarak kullanılmakta olup; kaynak metinde yer almayan bir ifadenin, erek metinde yeni bir kelime şeklinde oluşturulmasıdır. Davies'in Harry Potter çevirilerini karşılaştırarak elde ettiği sonuca göre; bir ismin bazı İngilizce karakteristiklerini kaldırırken, bir çevirmenin aynı zamanda başka bir ifade ekleyerek erek metne İngilizce tat verebileceğini gözlemlemiştir. Sonuç olarak, bu tür müdahalelerin kaynak metindeki toplumun kimliğinin kaybedilmesini telafi edebilmek için uygulanabileceğini belirtmiştir (Davies, p. 77-89).

Davies makalesinin sonunda, Harry Potter kitabında uygulanan çeviri yöntemlerini, İngiliz kültürünü yansıtmaya veya metni erek toplumda anlaşılır kılma amacı taşıması yönünden iki ayrı hedefe ayırmıştır: "Kabul edilen çözüm yelpazesi, kesinlikle iki farklı hedefi uzlaştırma görevinin karmaşıklığını yansıtmaktadır: Bir yandan anlatıya oldukça ikna edici bir arka plan sunma ihtiyacı, diğer yandan da bu arka planı başka bir kültürden genç okuyuculara anlaşılır ve erişilebilir kılma gereği vardır" (Davies, p. 97). Sonuç olarak, Davies'in tartıştığı mikro stratejiler ile çeviri stratejilerinin, eserin ve bağlamın durumuna göre değişiklik gösterebileceği anlaşılabilir. Bu durumda çevirmene düşen görevin; kaynak kültürü ve erek kültürü iyi tanıması, kaynak metnin bağlamına, tarihsel arka planına ve türüne hâkim olmasının çeviri yöntemlerini belirlemede önemli unsurlar olacağı görülmektedir.

2. Peter Newmark'ın Kültürel Sınıflandırması

Kültür, özellikle 1970'lerden sonra sosyal bilimlerin öneminin artmasına paralel olarak sosyal, antropolojik ve sosyolojik açılardan birçok sosyal bilimci tarafından ele alınmış, yüzden fazla tanımı yapılmıştır. Antropolog Kluckhohn ve Strodtbeck'e göre; toplumsal davranışlarımızın temelini kültürümüz, kültürümüzün temelini ise değerlerimiz oluşturmaktadır. Kültür, davranış, tutum ve değerlerimiz bir bütün olup, hepsi birbirini etkileyen bir döngü halindedir. (Kluckhohn & Strodtbeck, 1961) Sosyal psikolog Geert Hofstede ise kültür kavramını bir grup insanı diğerlerinden ayıran “zihinsel programlama” olarak tanımlamıştır (Hofstede, 2011). Kültür bilimci Raymon Williams'a göre ise, “Kültür olağandır, her toplumda ve her zihinde olan” (Williams, 1958).

Farklı kültürleri tanımlayabilmek, böylelikle kültür farklılıklarını daha iyi anlayabilmek ve kültür çatışmalarının önüne geçmek amacıyla kültürbilimciler farklı kültürleri birçok değişken açısından sınıflandırarak inceleme yoluna gitmişlerdir. Çeviribilimci Peter Newmark, kültürleri; ekoloji, materyal kültür, sosyal kültür, sosyal ve politik organizasyonlar, mimik ve alışkanlıklar olmak üzere beş grupta sınıflandırmıştır (Newmark, 1988, p. 96).

Newmark'ın kültürel sınıflandırmalarından ekoloji; bir ülkede olup, diğer ülkede olmayan hayvanlar, yerel rüzgarlar, dağlar, ovalar, platolar, bozkırlar gibi ekolojik çevreye ait yerleri belirtmektedir. Ayrıca bu sınıflandırma ülkelerin önemini vurgulayarak, coğrafi veya politik işaretinin bir fonksiyonu olmaktadır. Tüm bu kelimeler çeviri metinde gerektiğinde kısa bir kültürel ifadeden bağımsız üçüncü terim eklenerek aktarılabilir. Newmark'a göre materyal kültür ise; yemek, kıyafet, mekân, taşımacılık gibi somut kültürel öğeleri ifade etmektedir. Newmark, bu öğelere ait birebir eşdeğerleri ve aktarımı olan sözcüklerin sözcüğü sözcüğüne çevirisinin yapılmasını, birebir karşılığı yoksa nötr bir terim kullanılmasını önermektedir.

Newmark sosyal kültürü, iş ve boş zaman aktivitesi bağlamında ele almıştır: “Sosyal kültürü göz önünde bulundururken, çeviri, çevirmen ve çevirmen problemleri arasında ayırım yapmak gerekir” (Newmark, p. 98) olarak belirtmiştir. Newmark sosyal kültüre ait öğeleri; gelenekler, fikir, politik, sosyal, yasal, dini, sanatsal olmak üzere çeşitli gruplara ayırmış, “Bir ülkenin politik ve sosyal hayatı, kurumsal terimleriyle yansıtılır” demiştir (Newmark, p. 99). Ek olarak Newmark, yazıyla tarif edilemeyen, kültüre özgü bazı unsurlar olan mimik ve alışkanlıkları da kültürel sınıflandırmalara dâhil etmiştir. Newmark mimik ve alışkanlıklar olarak adlandırdığı kültürel öğeleri “sözsüz dil” olarak adlandırmıştır (Newmark, p. 96-103).

3. Amy Tan'ın *The Joy Luck Club* Adlı Eseri

The Joy Luck Club romanı, Çinli anneler ve kızlarının anlatıcı karakterler olarak buldukları dört bölümden oluşmaktadır. Eserde üç anne ve aynı annelerin kızlarının yaşadığı kültür çatışması ve kimlik karmaşası ayrı ayrı bölümlerde işlenmiştir. Eserin ilk bölümünde, Jing-Mei Woo ve üç anne; An-Mei Hsu, Lindo Jong ve Ying-Ying St. Clair'in Çin'de geçen eski yaşamları ve çocukluk anıları işlenmiştir. İkinci bölümde, annelerin kızları Waverly Jong, Lena St. Clair, Rose Hsu Jordan ve Jing-Mei Woo'nun Amerika'da geçen çocukluk dönemleri işlenmiştir. Üçüncü bölümde aynı dört kız Amerika'daki yaşamlarını ve gündelik sorunlarını anlatırlar. Dördüncü bölümde ise; anneler Amerika'daki gündelik yaşamlarını ve kızlarıyla yaşadıkları sorunları ele alırlar.

Romanın ana teması incelendiğinde, eserin dört bölümünde de göçmen anneler ile kızları arasındaki kültür çatışmaları ve iletişim boşluklarının işlendiği gözlemlenmektedir. Romanda anneler Çin'de doğup büyümüşler ve ülkelerindeki savaştan dolayı Amerika'ya göç etmişlerdir. Aynı annelerin kızları ise Amerika'da doğmuştur ve Amerikan toplumuna ve yaşamına adapte olmayı başarmışlardır. Anneler Çince konuşmaktadır; İngilizceleri iyi değildir. Kızlarda ise tam tersi bir durum söz konusudur. İngilizceleri iyi ve akıcı olup; Çinceleri zayıftır. Bu durum iki kuşak arasında iletişim sorunları doğmasına yol açmıştır.

Dil sorununa ek olarak, kültürel olarak iki kuşak hayat görüşü açısından birbirine benzememektedir. Anneler kızlarına Çinli köklerini ve kültürünü unutturmamaya çalışmak istemektedir. Ancak kızları kendilerini “Amerikalı” olarak görmekte ısrar eder. Öyle ki karakterlerden bir tanesi Çinli olmaktan ve öyle görünmekten utanmaktadır. Örneğin, romanın bir bölümünde, aynı karakter annesinin yüzü ile kendi yüzünü aynada kıyaslamıştır ve annesine benzemekten hoşnut olmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak, romandaki karakterler genel olarak değerlendirildiğinde, ilk kuşağı temsil eden annelerin göç ettikleri Amerika'ya kültürel anlamda uyum sağlayamadıkları, Amerikan toplumundan kendilerini soyutladıkları ve topluma yabancılaştıkları görülmektedir. İkinci kuşağı temsil eden aynı annelerin kızlarının ise, annelerinin tam aksine, Amerikan toplumuna uyum sağladıkları, Çin kültürüne yabancılaştıkları ve asimile oldukları gözlemlenmektedir.

Çin'den Amerika'ya göç etmiş bir ailenin kızı olup, Amerika'da doğmuş olan yazar Amy Tan, iki kuşak arasında yaşanan kültür ve kuşak çatışmalarını ve iletişim boşluklarını eserinde tema olarak işlerken, aynı zamanda Çin kültürüne ait öğeleri başarılı dilsel stratejilerle okuyucuya yansıtmıştır.

4.1. Yöntem

Kaynak metin olan *The Joy Luck Club* romanı öncelikle çeviribilimci Peter Newmark'ın geliştirdiği kültürel sınıflandırmalar ışığında incelenmiş ve eserin kültürel öğeleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Eserdeki kültürel öğeler, Newmark'ın yiyecek, kıyafet, eşya gibi somut öğeleri kapsayan materyal kültür; dağ, ova, plato gibi coğrafi özellikler barındıran ekoloji; iş ve boş zaman aktivitelerini kapsayan sosyal kültür; din, örgüt, topluluk olarak nitelendirilen sosyal ve politik organizasyonlar, mimik ve alışkanlıklar olmak üzere beş grupta değerlendirilmiştir.

Eserin kültürel öğeleri ışığında, hedef metin olan eserin Türkçe çevirisinin çözümlenmesi öncelikle Lawrence Venuti'nin iki ana stratejisi olan yerleştirme ve yabancılaştırma makro stratejilerine göre yapılmıştır. Bu amaçla; çevirmenin hangi stratejiye ve ne amaçla daha yakın durduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Mikro stratejiler olarak Eirlys Davies'in ekleme, çıkarma, küreselleştirme, yerelleştirme, yaratma, dönüştürme, koruma olarak isimlendirdiği yedi stratejiye göre incelenmiş ve çevirmenin bu stratejileri kullanma nedenleri tartışılmıştır. Sonuç olarak, çevirmenin çeviride kullandığı stratejilere göre kaynak kültüre ya da erek kültüre yakınlık derecesi ve nedenleri ele alınmıştır.

4.2. The Joy Luck Club Romanının Türkçe Çevirisinin İncelenmesi

4.2.1. Materyal Kültür Öğeleri

Tablo 1

“Mah Jong” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“I am to replace my mother, whose seat at the mah jong table has been empty since she died two months ago”.	“Annemin yerini alacaktım, mah jong masasındaki yeri iki ay önce öldüğünden beri boş duruyordu” dipnot.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 4; Tan, 1994, s. 17).

Mah jong, Çinlilere özgü, 144 taşla oynanan bir çeşit domino oyunudur (Tan, s. 17). Çevirmenin kelimeyi hedef metinde birebir, olduğu gibi kullanarak Venuti'nin yabancılaştırma stratejisini uyguladığı görülmüştür. Dipnot ekleyerek oyun hakkında okuyucuya bilgi vermesi ise, Davies'in mikro stratejilerinden “ekleme” stratejisini tercih ettiği söylenebilir. Çevirmenin Çinlilere özgü olan Mah Jong adlı oyunun ismini olduğu gibi aktarmasıyla Çin kültürünü Türk okuyuculara yansıtmak istediği varsayılabilir. Dipnotta ise çevirmenin, Türk kültüründe bir karşılığı bulunmayan oyunu açıklamasının erek okur açısından yerinde bir karar olduğu değerlendirilebilir.

Tablo 2

“Dyansyin”, “Dumplings”, “Rice Noodles”, “Good-Luck Oranges” Örnekleri

Kaynak Metin	Hedef Metin
“The hostess had to serve special dyansyin foods to bring good fortune of all kinds- dumplings shaped like silver Money ingots, long rice noodles for long life, boiled peanuts for conceiving sons, and of course, many good-luck oranges ”.	“Ev sahibi, her türden iyi şans getirecek özel dyansyin yiyecekleri sunmak zorundaydı- gümüş külçe para şeklinde hamur tatlıları , uzun yaşam için uzun pirinç şehriyeleri , oğlan çocuklara gebe kalmak için haşlanmış fıstık ve tabii uzun, tatlı bir yaşam için birçok şans portakalı ”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 6; Tan, 1994, s. 21).

Çevirmenin “dyansyin” kelimesini hedef metinde birebir ve kaynak metinde olduğu gibi italik yazım ile aktarmayı tercih ederek, Venuti'nin yabancılaştırma ve Davies'in koruma stratejilerini benimsediği görülmüştür. Çin yemeği olan “rice noodles” kelimesini ise, Türkçede kısmen karşılığı olan “pirinç şehriyesi” olarak çevirerek, okuyucuyu kaynak metne yaklaştırmak istediği varsayılabilir. “Dumplings” kelimesi ise Asya ülkelerinde karşılığı olan bir çeşit yemek olup, tam Türkçe karşılığı bulunmamakla beraber, bazı yörelerde “mantı” olarak isimlendirilmektedir. Çevirmen bu kelimeyi hedef metinde birebir kullanarak, yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uygulamıştır. “Good luck orange” kelimesi ise, tamamen Çin kültürüne özgü bir kelime olup, iyi şans dilemek için kullanılmaktadır. Çevirmenin kelimeyi “şans portakalı” olarak çevirerek makro stratejilerden yerlileştirmeyi uyguladığı; mikro stratejilerden ise bütün kültürlerle uyarlamak amacıyla küreselleştirme stratejisini uyguladığı yönünde yorumlama yapılabilir.

Tablo 3

“Wonton”, “Chopstick” Örnekleri

Kaynak Metin	Hedef Metin
“She is stuffing wonton , one chopstick jab of gingery meat dabbed onto a thin skin and then a single fluid turn with her hand that seals the skin into the shape of a tiny nurse's cap”.	“ Dolma dolduruyor, dövülerek inceltilmiş zencefilli eti bir yemek çubuğu vuruşuyla alıyor, sonra özel bir sıvı sürerek eliyle minik bir hemşire kepi şekline döndürüyor eti”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 10; Tan, 1994, s. 27).

Çevirmen “wonton” ve “chopstick” kelimelerini yerlileştirmeyi tercih etmiştir. “Wonton”, bir elin avcunun içinde kare şeklinde bir hamur yayarak ve ortasına az miktarda dolgu yerleştirilmesi ve sargının kenarlarını parmaklarla sıkıştırılarak şekle sokulmasıyla yapılan bir çeşit Çin mantısıdır. Çevirmenin Çin kültürüne hâkim olmamasından kaynaklı olarak “wonton” kelimesini yanlış bir yerlileştirme yöntemiyle “dolma” olarak çevirdiği görülmektedir. Diğer taraftan, çevirmen “chopstick” kelimesini yerlileştirerek Türk okur tarafından anlamın bozulmamasını hedeflemiş olabilir. Aynı zamanda “yemek çubuğu” kelimesi tüm kültürlerde anlaşılabilir bir ifade olduğu için çevirmenin küreselleştirme stratejisi uyguladığı görülmektedir.

Tablo 4

“Scarf” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“But underneath the scarf I still knew who I was”.	“Ama duvağın altında kim olduğunu hala biliyordum”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 28; Tan, 1994, s. 56).

“Scarf” kelimesinin Asya giyim kültüründe önemli bir yeri olup, gelinlerin başlarına örttükleri gözlemlenmektedir. Aynı zamanda Türk kültüründe “duvak” kelimesi gelinlerin başlarına örttükleri örtüyü simgelemektedir. Çevirmen kelimeyi hedef metinde “duvak” olarak çevirerek Venuti'nin ve Davies'in yerleştirme stratejisini uyguladığı görülmektedir. Asya kültüründe de “duvak” kelimesinin bir yeri olduğu düşünüldüğünde, kelimenin çevirisinin erek kültürle örtüştüğü söylenebilir.

Tablo 5

“Fortune Cookie” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“Why do you always tell people that I met your father in the Cathay House, that I broke open a fortune cookie and it said I would marry a dark, handsome stranger, and that when I looked up, there he was, the waiter, your father”.	“Neden insanlara boyuna, babanı Cathay House'da tanıdığımı, açtığım kader-kismet şeker i kâğıdında esmer, yakışıklı bir yabancıyla evleneceğim yazdığımı, başımı kaldırınca onun, garsonun, yani babanın karşısında durduğunu söylüyorsun?”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 248; Tan, 1994, s. 257).

“Fortune cookie”, içerisinden üzerinde geleceği öngörmeyi amaçlayan bir yazı olan kâğıt çıkan Asya kültürüne ait bir çeşit kurabiyedir. Aslında Japon kültürüne ait bir tatlı (kurabiye) olup, Çin'de bulunan restoranlardan ziyade, Amerika'daki Çin restoranlarında servis edilmektedir. Bu da “melez kültür” ögesini akla getirmektedir. Çevirmen, ülkemizdeki Çin restoranlarda da sunulmaya başlanan “fortune cookie” isimli şans kâğıtlarını “kader kismet şeker”i olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Çevirmen bu durumda yerleştirme stratejisini uygulamış olup, “kâğıt” kelimesi ile de Türk okuyucu tarafından daha anlaşılır olması bakımından Davies'in ekleme stratejisini kullanmıştır.

Eserin 1994 yılında çevrildiği düşünülürse, o yıllarda bu şans kâğıtlarının Türk okuyucu tarafından bilinmediği öngörülebilir. Bu durumda çevirmenin ekleme stratejisi uygulamasının yerinde olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca falların Türk kültüründe önemli bir yeri olduğu düşünüldüğünde, “fortune” kelimesi yerine Türkçede sık kullanılan “kader kismet” ifadesiyle de çevirmenin anlamı zenginleştirdiği ve kaynak metni erek okuyucuya yaklaştırmaya çalıştığı söylenebilir.

Tablo 6

“Yuan” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“I won tens of thousands of yuan . But I wasn't rich”.	“On binlerce yuan kazandım. Ama zengin değilim”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 7; Tan, 1994, s. 23).

“Yuan” kelimesinin cümle içerisindeki kullanımıyla birlikte değerlendirildiğinde Çin para birimi olduğu anlaşılmaktadır. Yazar bu kelimeyi Çin para birimini yansıtmaları bakımından Çince aslında olduğu gibi birebir kullanmayı tercih etmiştir. Çevirmenin de yazarın tercihiyle uyumlu olarak kelimeyi olduğu gibi ve dipnot eklemeyi aktararak Venuti'nin yabancılaştırma ve Davies'in koruma stratejilerini kullandığı görülmektedir. Erek okurun “yuan” kelimesinin anlamını cümlenin içerisinden yakalayabileceği değerlendirildiğinde, söz konusu sözcüğü değiştirmeden, olduğu gibi kullanmanın parçanın akışını bozmadığı görülerek, çevirmenin yerinde bir strateji uyguladığı sonucuna varılabilir.

4.2.2. Sosyal Kültür Öğeleri

Tablo 7

“To Swallow Any Sorrow” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“And over there she will always be too full to swallow any sorrow!”	“Ve orada gam keder yutmayacak kadar karnı tok olacak onun!”

Kaynak: (Tan, 1989, p. 3; Tan, 1994, s. 15).

Örnekte çevirmenin Türk kültürüne yabancı bir ifade olan “acı yutmak” ifadesini sözcüğü sözcüğüne çevirerek, kaynak metindeki anlamını değiştirmeden hedef metne aktarmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, çevirmenin Venuti'nin yabancılaştırma ve Davies'in koruma stratejilerini uyguladığı söylenebilir. Ancak “sorrow” kelimesinin Türkçede sık kullanılan “gam keder” ifadesi ile karşılığını vererek yerleştirme ve ekleme stratejilerini de ek olarak kullandığı görülmektedir. Bu durumda çevirmenin hem ifadenin anlamını koruduğu hem de hedef metni Türk kültürüne yakınlaştırıp, yerinde bir karar uyguladığı gözlenmektedir.

Tablo 8

“Chabudwo”, “Butong”, “The Better Half of Mixed Intentions” Örnekleri

Kaynak Metin	Hedef Metin
She said the two soups were almost the same, chabudwo . Or maybe she said butong , not the same thing at all. “It was one of those Chinese expressions that means the better half of mixed intentions ”.	İki çorbanın da hemen hemen aynı şey olduğunu söyledi: Chabudwo . Belki de butong demiştir, hiç de aynı şey değil. “ Karışık niyetlerin, iki yarısından daha iyi olanı anlamına gelen Çin deyimlerinden biriydi”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 4; Tan, 1994, s. 17).

Cümlelerin içeriğinden de anlaşıldığı üzere, “Karışık niyetlerin, iki yarısından daha iyi olanı” anlamına gelen bir Çin deyimini olan ifadeyi çevirmen sözcüğü sözcüğüne çevirerek yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uygulamıştır. İfadenin bir Çin deyimini olduğu cümlelerin bağlamından anlaşıldığından dolayı sözcüğü sözcüğüne çeviri anlamın akışını bozmadığı gibi, aynı zamanda hedef okuru da Çin kültürüne yakınlaştırdığı görülmektedir. Ek olarak çevirmenin, cümle akışından anlaşılacağı üzere, Çince “aynı şey olmayan” anlamlarına gelen “chabudwo” ve “butong” kelimelerini de değiştirmeden ve yazarın da tercihiyle bağlantılı olarak italik yazımla aktardığı görülmektedir. Burada da çevirmenin yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uyguladığı ifade edilebilir.

Tablo 9

“Your Mother is in Your Bones” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“Not know your own mother?” cries Auntie An-mei with disbelief. “How can you say? Your mother is in your bones! ”	“Kendi anneni tanımıyor musun?” diye bağırıyor An-mei Teyze inanamayarak. “Nasıl söylersin bunu? Annen senin kemiklerinin içinde! ”

Kaynak: (Tan, 1989, p. 16; Tan, 1994, s. 38).

Kaynak metindeki Türk kültürüne yabancı olan “Annen senin kemiklerinin içinde” ifadesini çevirmenin sözcüğü sözcüğüne çevirmeyi tercih ederek, yabancılaştırma ve koruma

stratejilerini kullandığı görülmektedir. Hedef metinde anlamda kafa karışıklığı yaratacak bir durum gözlenmediğinden, ifadenin sözcüğü sözcüğüne aktarılmasının metnin akışını bozmadığı, bununla birlikte Türk okuyucuya yeni bir deyiş kazandırma yolunda bir aracı olduğu söylenebilir.

Tablo 10

“Yin”, “Yang” Örnekleri

Kaynak Metin	Hedef Metin
“For woman is yin ,” she cried sadly, “the darkness within, where untempered passions lie. And man is yang , bright truth lighting our minds.”	“Çünkü kadın yin 'dir, diye ağlıyordu üzgün üzgün, “yumuşatılmamış tutkuların bulunduğu karanlıklar. Erkekse yang 'dır, akıllarımızı aydınlatan parlak hakikat”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 39; Tan, 1994, s. 79).

Örnekte çevirmenin düşüğü nota göre “yin”, Çin felsefesine göre yaşamın aslını yapan dişil öge anlamına gelmektedir. “Yang” ise, Çin felsefesine göre yaşamın aslını yapan eril ögedir (Doğan, 79). Çevirmen Çin kültüründe önemli bir yeri olan bu kelimeleri hedef metne değiştirmeden aktararak, Venuti'nin yabancılaştırma stratejisini tercih etmiştir. Ayrıca dipnotla kelimelerin anlamlarını açıklayarak Davies'in ekleme stratejisini kullanmıştır. Yin ve yang ifadelerinin diğer kültürlerle de yayılmış kelimeler olduğu düşünüldüğünde, hedef metinde birebir kullanım yapılmasının metnin akışını bozmadığı, bununla birlikte çevirmenin dipnot kullanarak hedef okuyucuya bilgi vermesinin yerinde bir karar olduğu söylenebilir.

4.2.3. Sosyal Organizasyon Ögeleri

Tablo 11

“The Moon Lady” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“It is my earlieast recollection: telling the Moon Lady my secret wish”.	“Anımsadığım ilk şey: Ay Hanım 'a gizli dileğimi söylemem”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 34; Tan, 1994, s. 65).

Ay festivali, belli tarihlerde insanların buluşup Ay'ı izledikleri ve dilek tuttıkları Çin'de yapılan bir festivaldir. Çin kültürüne özgü bu ifadeyi çevirmen sözcüğü sözcüğüne çevirerek koruma ve yabancılaştırma stratejisi uygulamıştır. Bu vesileyle Türk okurlara Çin kültürüne ait bir unsuru aktarmış olduğundan, çevirmenin kararının yerinde olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 12

“The Joy Luck Club” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“My father has asked me to be the fourht corner at the Joy Luck Club ”.	“Babam Talih Kuşu Klubünde karede dördüncü olmamı istedi benden”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 4; Tan, 1994, s. 17).

Esere adını da veren “joy luck” ifadesi “iyi şanslar” anlamına gelmektedir. Kaynak metne göre, the Joy Luck klübünde buluşan insanlar, savaş durumunda olan ülkelerinin olumsuz koşullarından bir nebze uzaklaşıp eğlenmekte, birbirlerine şans dilemekteledir. Çevirmen eserin adını ve ayrıca cümle içerisinde geçen ifadeyi “talih kuşu” olarak çevirerek yerlileştirme stratejisini kullanmıştır. Hedef metinde kullanılan “Talih kuşu” ifadesi kaynak metindeki anlamı birebir

karşılamamaktadır, ancak eserin bağlamını yansıtması bakımından yerinde bir çeviri stratejisi olduğu söylenebilir.

Tablo 13

“The Festival of Pure Brightness” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“That’s the day of the Festival of Pure Brightness ”.	“ Saf Parlaklık Festivali günüdür bu”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 31; Tan, 1994, s. 61).

Çin kültürüne ait bir gelenek olan Saf Parlaklık Festivalinde insanlar Nisan ayında bir araya gelerek baharın tadını çıkarırlar. Çevirmen cümleyi kelimesi kelimesine aktararak, yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uygulamıştır. Çin kültürüne ait olan bu sosyal organizasyon ögesinin Türk okuyucuya tanıtılması açısından yerinde bir çeviri kararı olduğu görülmektedir.

Tablo 14

“A Chinese Ceremony to Save Ghosts from Spiritual Unrest” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“Under the church sign, in handwritten Chinese characters, someone he added: ‘ A Chinese Ceremony to Save Ghosts from Spiritual Unrest 7 A.M. and 8:30 A.M.’”.	“Birisi, kilise işaretinin altına, Çin el yazısıyla şunları eklemişti: ‘ Hayaletleri Tinsel Huzursuzluktan Kurtarma Çin Töreni, Sabah 7.30-8.30. ’”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 149; Tan, 1994, s. 257).

Hayaletleri Tinsel Huzursuzluktan Kurtarma Çin Töreni, ölü ruhları onurlandırmayı amaçlayan eski bir Çin ritüelidir. Çevirmenin Çin kültürüne ait olan bir sosyal öğeyi hedef metne sözcüğü sözcüğüne aktarmayı tercih ederek yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uyguladığı gözlemlenmektedir. Bu kararlar çevirmenin Çin kültürüne özgü bir töreni Türk okuyucuya tanıtmayı hedeflediği düşünülebilir.

4.2.4. Mimikler ve Alışkanlıklar

Tablo 15

“Hu-Huing” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“I found him staring at me across from my uncle’s courtyard, hu-huing , “See, she cannot turn away. She is already mine”.	“Onu amcasının avlusundan, karşıdan bana bakarken buldum: ‘Bakın, arkasını dönemiyor. Benim o.’”

Kaynak: (Tan, 1989, p. 140; Tan, 1994, s. 248).

Çevirmen Türkçe karşılığı bulunmayan “hu-huing” sözcüğünü hedef metinden tamamen çıkararak, yerlileştirme ve çıkarma stratejilerini uygulamıştır. Çevirmenin bu kararlar cümlelerin akışını bozmak istemediği sonucuna ulaşılabilir. Kaynak metinde de “hu-huing” kelimesinin anlamını belirten dipnot ve benzeri bir işaret olmadığından, erek metinde anlam akışının bozulmaması açısından çevirmenin bu kararının yerinde olduğu düşünülebilir.

Tablo 16

“*Aii-ya*” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“ Aii-ya, ’ she exclaims in a mock scolding voice”.	“Alay eder, azarlar gibi bir sesle ‘ Yaa! ’ diye bağırıyor”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 12; Tan, 1994, s. 31).

Çevirmenin Çinlilere özgü bir haykırış ifadesi olan “*aai-ya*” ünlemini hedef metinde “*yaa!*” olarak çevirerek yerleştirme stratejisini uyguladığı görülmektedir. Ek olarak çevirmen, hedef metinde ifadeye ünlem işareti ekleyerek kaynak metindeki haykırış ifadesini netleştirerek, Davies’in ekleme stratejisini kullanmıştır. Bu bağlamda çevirmenin Türkçe karşılığı bulunmayan bir ünlem yerleştirerek ve ünlem işareti ile ekleme yaparak hedef okurun kafa karışıklığını önlemeyi amaçladığı düşünülebilir.

4.2.5. Ekolojik Ögeler

Tablo 17

“*The Six Harmonies Pagoda*” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“Five years ago-your fayher had died only one year before-she and I went to Hangchow to visit the Six Harmonies Pagoda on the far side of West Lake” (Tan, 133).	“Beş yıl önce- baban öleli daha bir yıl olmuştu- o ve ben Batı Gölünün öteki yakasındaki Altı Uyum Pagodasına ziyarete Hangchow’a gitmiştik” (Tan, 233).

Kaynak: (Tan, 1989, p. 133; Tan, 1994, s. 233).

Kaynak metinde geçen Six Harmonies Pagoda Çin’de inşa edilmiş tarihi bir yapıdır. Çevirmen cümleyi sözcüğü sözcüğüne çevirmeyi tercih ederek yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uygulamıştır. Çevirmenin Çin tarihinde ve kültüründe önemli bir yeri olan bu yapıyı erek kültüre tanıtmayı bakımından yerinde bir tercih yaptığı söylenebilir.

Tablo 18

“*Three Steps to Heaven*” Örneği

Kaynak Metin	Hedef Metin
“We called this hill Three Steps to Heaven , but it was really just centuries of hardened layers of mud washed up by the Fen River”.	“Bu tepeye Cennete Üç Basamak diyorduk, fakat aslında Fen Nehrinin taşıdığı çamurun yüzlerce yıl kurumuş, sertleşmiş katmanlarından başka bir şey değildi”.

Kaynak: (Tan, 1989, p. 24; Tan, 1994, s. 50).

Çin’de bulunan ve ekolojik bir öge olan Cennete Üç Basamak Tepesini çevirmen sözcüğü sözcüğüne çevirerek yabancılaştırma ve koruma stratejilerini uygulamıştır. Romadaki ana karakter son bölümde Çin’e dönerek; ülkedeki önemli tarihi ve kültürel yapıları okuyucuya tanıtmaktadır. Bu bağlamda çevirmenin, yazarın amacına paralel olarak erek okuyucuya Çin’i tanıtmak ve erek okurda Çin yapılarına merak uyandırmak açısından tercihinin yerinde olduğu söylenebilir.

Sonuç

Bu çalışmada, çevirmenlerin sömürgecilik sonrası dönem eserlerini çevirmede uyguladıkları yöntemleri, bir melez metin türü olan göçmen edebiyatında da kullanıp kullanmadıkları araştırılmıştır. Aynı zamanda, çift kültürlü bu tür eserlerde karşılaşılan çeviri

problemlerinde çevirmenin karşılaştığı zorluklar ve baş etme yöntemleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak göç edebiyatı çevirilerinde karşılaşılabilecek zorlukları açığa çıkarmak ve gelecek çalışmalara yön vermek hedeflenmiştir. Bu bağlamda eserin çevirisinde uygulanan yöntemler ve karşılaşılan sorunlar analiz edilmiştir. Öncelikle kaynak eserin, Newmark'ın kültürel sınıflandırmalarına göre: materyal kültür öğeleri, sosyal kültür öğeleri, sosyal organizasyonlar, ekoloji, mimik ve alışkanlıklar olmak üzere kültürel öğeleri sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalara göre; Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma olan makro stratejileri ve Davies'in geliştirdiği; koruma, ekleme, çıkarma, yaratma, dönüştürme, küreselleştirme, yerleştirme olmak üzere yedi tane mikro strateji üzerinden çeviri eser çözümlenmiştir.

Çalışmada 264 Çinli kültürel öğeden 22 tanesi örnek olarak seçilmiştir. Eserdeki incelenen 264 Çinli kültürel öğenin sonucunda; çevirmenin çoğunlukla, Çin kültürüne ait öğeleri aktarmak amacıyla yabancılaştırma ve koruma stratejilerine başvurduğu görülmüştür. Çözümlemenin sonucunda, çevirmenin çoğunlukla, özellikle yazarın italik yazımla vurguladığı, Çin kültürüne özgü öğeleri herhangi bir değişiklik yapmadan; birebir aktardığı, yani yabancılaştırma stratejisi uyguladığı gözlemlenmiştir. Ancak Çin kültürüne ve diline ait unsurların Türk kültüründe ve dilinde karşılığı çoğunlukla bulunmadığından bu durumun hedef okur açısından anlam karmaşasına yol açabileceği öngörülebilmektedir. Çevirmen bazı durumlarda ise, Çin kültürüne ait ancak Türk kültüründe karşılığı bulunmayan öğeleri, yazar italik yazımla vurgulamamış ise, Türk okuyucunun anlayacağı biçimde değiştirme, yani yerleştirme yoluna gitmiştir. Parçanın akışını bozmaması ve Türk okur açısından anlam karmaşasına yol açmaması bakımından bu uygulamanın yerinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Çevirmenin yabancılaştırma stratejisine daha yakın durarak, baskın bir kültür türü olan Amerikan kültüründen ziyade; azınlık ve melez bir kültür türü olan Çinli Amerikalı kimliğini ve kültürünü hedef okuyucuya yansıtmak istediğinden dolayı yabancılaştırma stratejisini ön plana çıkarmış olabileceği söylenebilir. Ayrıca çevirmenin en çok; yabancılaştırma stratejisiyle aynı amacı taşıyan “koruma” mikro stratejisini kullanması da bu amacını doğrular niteliktedir. Çevirmenin uyguladığı stratejiler göz önünde bulundurulduğunda; eserin çevirisinde azınlık türü olan Çinli Amerikalı melez kültürel öğelerinin baskın olarak yansıtıldığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda çevirmenin amacının; sömürgecilik sonrası düşünce çerçevesinde göçmenlerin, yani azınlıkların kültürünü hedef topluma yansıtmak olabileceği düşünülebilir.

Çalışmanın sonucunda elde edilen bir diğer yargıya göre; çeviribilimde sömürgecilik sonrası akım çerçevesinde geliştirilen stratejiler sömürgecilik sonrası edebiyat çevirisine olduğu kadar; göçmen edebiyatı çevirisinde de yöntem olarak uygulanabilir. İki tür eserde de çift dilliğin ve çift kültürlülüğün yer aldığı düşünülürse, eserin erek kültürdeki karşılığına bağlı olarak, sömürgecilik sonrası eserlerin çevirisinde tercih edilen yöntemleri göçmen edebiyatı çevirisinde de uygulamak yerinde olabilir. Araştırmanın sonucunda, Çince bilmeyen bir okuyucunun eseri okuduğunda; Çin kültürüne, kimliğine ve toplumuna ait birçok unsuru tanımış olabileceği düşünülmektedir. Özellikle yazarın Çince alfabe kullanmamasının bu durumu kolaylaştırdığı söylenebilir. Bir toplumu ve kültürü tanımanın en etkili yollarından birinin edebiyat olduğu düşünüldüğünde; yazarın ve çevirmenin bu doğrultuda başarılı birer aracı olduğu net olarak ifade edilebilir.

Kaynakça

- Adams, B. (2008). *Asian American literature*. Edinburgh University Press.
- Aixelà, J. F. (1996). Culture-specific items in translation In R. Álvarez & M. C.-Á. Vidal (Eds.), *Translation, power, subversion* (pp. 52–78). Multilingual Matters.
- Akgün, A. (2015). Edebiyatımızda göç ve göçmen edebiyatları üzerine bir değerlendirme. *Göç Dergisi*, 2(1), 71–88.

- Armoğlu, F. (2013). 19. yüzyıl siyasi tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Asutay, H., & Çarıkçı, T. (2015). Göçün ellinci yılında Almanya'da yükselen değer: Türk-Alman göçmen yazını. *Humanitas: Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 17–32.
- Barry, P. (2002). *Beginning theory: An introduction to literary and cultural theory*. Manchester University Press.
- Bhabha, H. (2016). *Kültürel konumlanış* (T. Uluç, Çev.). İnsan Yayınları. (Orijinal eser 1994 yılında yayımlandı).
- Brisset, A. (1990). The search for a native language. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies reader* (pp. 343–375). Routledge.
- Cengiz, S. (2010). Göç, kimlik ve edebiyat. *Journal of World of Turks*, 2(3), 188–190.
- Davies, E. E. (2003). A goblin or a dirty nose? The treatment of culture-specific references in translations of the Harry Potter books. *The Translator*, 9(1), 65–100. <https://doi.org/10.1080/13556509.2003.10799146>
- Doctorow, E. L. (1975). *Ragtime*. Random House.
- Elaine Kim, H. (1984). Asian American writers: A bibliographical review. *American Studies International*, 22(2), 41–78. <https://www.jstor.org/stable/41278723>
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
- Karabulut, M., & Biricik, İ. (2017). Postmodern edebiyatın “ne”liği. *Hikmet: Akademik Edebiyat Dergisi*, (Özel Sayı), 34–45.
- Kluckhohn, F. R., & Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Row, Peterson.
- Krumney, D. (2006). Displacing the nation: Contemporary literature by and about immigrants. *Caliban: French Journal of English Studies*, (19), 1–15. <https://doi.org/10.4000/caliban.2486>
- Lytard, J. F. (1997). *Postmodern durum* (A. Aksoy, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Maden Kalkan, Ç. (2024). *Modernleşirken: Çin'de bilimsel metin çevirilerinin gelişimi (1644-1911)*. Selenge Yayınları.
- Maden Kalkan, Ç. (2025). *Çin'de çeviri*. Gece Kitaplığı Yayınları.
- Muller, H. G. (2008). *New strangers in paradise: The immigrant experience and contemporary American fiction*. University Press of Kentucky.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Pergamon Press.
- Pourjafari, F., & Vahidpour, A. (2014). Migration literature: A theoretical perspective. *The Dawn Journal*, 3(1), 680–691.
- Said, E. (1994). *Culture and imperialism*. Vintage Books.
- Shayegan, D. (1991). *Yaralı Bilinç: Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*. (H. Bayrı, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal eser 1989 yılından yayımlandı).
- Tan, A. (1989). *The joy luck club*. Vintage Books.
- Tan, A. (1994). *Talib kusu* (M. H. Doğan, Çev.). Can Yayınları. (Orijinal eser 1989 yılında yayımlandı).
- Tan, A. (2006). *Mother tongue*. University of Missouri–St. Louis. <https://www.umsl.edu/~alexanderjm/Mother%20Tongue%20by%20Tan.pdf>
- Uyanık, G. (2003). Tartışmaların odağında yer alan bir yazın: “Göçmen yazını.” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (22), 113–120.
- Venuti, L. (2001). Strategies of translation. In M. Baker (Ed.), *Encyclopedia of translation studies* (pp. 240–244). Routledge.

Topaloğlu, A. B., & Fidan, G. (2026). The Joy Luck Club'ın Türkçe evirisi yoluyla göçmen kültürünün aktarımı. *Mavi Atlas*, 14(1), 147-164.

Yılandıoğlu, S. (2015). Günümüzün gç edebiyatı nedir? In G. Şeker, A. Tilbe, M. Ökmen, P. Yazgan, D. Erođlu & İ. Sirkeci (Eds.), *Turkish Migration Conference 2015 Proceedings* (ss. 512-520). Transnational Press London.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası gç: ÇeŐitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9(2), 1685–1704.

Yücel, F. (2007). *eviri tarihi*. Çeviribilim Yayınları.

Zengin, D. (2000). Göçmen edebiyatında yeni bir yazar: Mehmet Kılıç ve ‘‘Fhle Dich Wie Zu Hause’’ adlı romanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cođrafya Fakültesi Dergisi*, 40(3-4), 103–128.

Zohar, I. E. (1996). The role of literature in the making of the nations of Europe: A socio-semiotic study. *Applied Semiotics*, 1(1), 39–59.